

M I L L E N N I U M

A borsodi földváron AZ ÁLLAMALAPÍTÓ EMLÉKE

Dr. Wolf Mária

A Szent István szobor és dombormű avatóbeszéde

Tisztelt ünneplő közönség, hölgyeim és uraim!

Ma, ezekben az órákban egész népünk ünnepel. Ezeréves államiságunk és országépítő nagy királyunk, Szent István tiszteletére ország-szerzte fáklák lobognak, petárdák ezrei röpülnek az égre. Ha rövid időre is, de ma valamennyien visszatekintünk ezer év örömére, bánatára, dicsőségére és bukására, küzdelmére és sikerére emlékezünk. Pillantsunk hát mi is vissza, lépünk be az előttünk álló időkapun.

Több mint ezer éve, hogy a keletről érkezett magyarság új hazára lelt a Kárpátok gyűrűjében. A szó fizikai és lelki értelmében egyaránt nagy utat tett meg, amíg a füves pusztákról Európába érkezett. Új hazájában választásra kényszerült. Vagy betagoódik a keresztény Európa közösségébe, vagy nyom nélkül eltűnik a történelem színpadáról, mint annyi más, előtte addig már itt élt nép. A választás igen nehéz volt, és csak népünk legjobbjai ismerték fel sürgető szükségességét. Géza fejedelem, majd István király új útra vezette népét. A magyarságot keresztény hitre térítették, és megvetették a feudális állam alapjait. Az önálló, keresztény magyar királyság azonban nehéz harcok árán, vérben és kínban született meg. Létrejött nemcsak a magyar nép, hanem Európa sorsát is megváltoztatta.

István királyé a soha el nem múló érdem, hogy a korszak két terjeszkedő nagyhatalma, a Német-Római és a Bizánci Birodalom közé ékelődött Magyarország vallási és politikai függetlenségét megteremtette. E történelmi tény súlyát jól fel tudjuk mérni, ha csak a közelmúltban lerázott legújabb kori hübérességünkre gondolunk. Abban a korban pedig, amelyben szomszédaink, németek, csehek, lengyelek, bolgárok mind idegen hatalom igája alá kényszerültek, még nagyobb jelentősége volt e tettnek.

Épp ezért nekünk, magyaroknak más népeknél többet jelent a millennium. Nem csupán azt ünnepeljük, hogy újabb ezer év telt el az emberiség történetében, immár beléptünk a mi időszámításunk szerinti harmadik évezredbe. Hanem azt is, hogy ezer éve alakult államunk minden megpróbáltatás ellenére ma is áll, és mi ma is magyarul beszélünk, érzünk, gondolkozunk e hazában. Generációk sokaságát ünnepeljük, amelyek itt szenvedtek és szerettek, és amelyek mind hozzájárultak ahhoz, hogy ez a nép

fennmaradjon. Kissé magunkat is ünnepeljük, akik ennek a történeti folyamatra ugyancsak részesei vagyunk. Most rajtunk a sor, hogy az őseink által oly magasra emelt mércének megfeleljünk.

Az ünnep alkalmat teremt arra is, hogy megpróbáljuk megérteni múltunkat, ezáltal megtalálva helyünket a jelenben és a jövőben. Ismerjük meg önmagunkat, hogy önmagunk lehessünk. Zaklatott világunkban erre minden egyes embernek, és minden közösségnek szüksége van. Hiszem és vallom, hogy aki nem ismeri a múltját, annak nincs jövője sem. Ezért minden település számára követendő példának tartom azt a dicséretes szándékot, amellyel ez a közösség, Edelény városa igyekezett múltját megismerni. Célját hosszú, kitartó és következetes munkával érte el, amelynek során sokan és sokat tettek annak érdekében, hogy ma itt ünnepelhessünk. Úgy érzem, számunkra, akik itt most összegyűltünk, ez még emlékezetesebbé teszi az ezredéves megemlékezést.

Ma már mindenki előtt ismert, hogy ez a napjainkban közönségesnek látszó kis domb, amelyen állunk, egykor igen jeles szerepet töltött be. Itt, a borsodi földvárban helyezkedett el a történeti Borsod megye névadó települése és első központja. Sokan talán még arra is emlékeznek azonban, hogy tizenöt évvel ezelőtt ez a terület a város szegyenfoltja, piszkos, elhanyagolt, túlszűfolt része volt, amelynek hajdani jelentőségéről csak kevesen tudtak. Az az elszánt igyekezet, amellyel ez a város történelme megismerésére törekedett, meghozta gyümölcsét. A szemünk előtt tárult fel a múlt. Elődeink néha megható, máskor dicső hagyatékát mindannyian megcsodálhattuk. Büszke vagyok, hogy történelme megismerésében e közösségnek segítségére lehettem.

A történeti Borsod megye egyike a Szent István által, az államalapítás során létrehozott megyéknek. Területe, határai napjainkig változatlan formában őrzik a 11. századi megyeservezés emlékeit. Ezért központjának, a borsodi földvárnak kutatása nemcsak a város, hanem egész népünk történetének egy igen fontos időszakára, az államalapítás korára is fényt derített. Nem kétséges ugyanis, hogy az István király által létrehozott megyék központjai a borsodihoz hasonló módon és elvek alapján épült várakban voltak. Az akkor kialakított megyehálózat pedig ma is közigazgatásunk alapját képezi.

A világi közigazgatási rendszerrel párhuzamosan épült ki Magyarországon az egyházszerkezet is. A kereszténység terjesztése érdekében az első templomokat a megyék székhelyein építették fel. István király törvényeiben a megyék világi és egyházi vezetői, az ispán és az esperes közös feladatává tette a térítést, illetve a vallásgyakorlás ellenőrzését. Mindezt történelem tanulmányainkból igen jól tudjuk. Mégis megdöbbentő élmény volt, amint a történelemkönyv megelevenedett, és itt a borsodi földvárban

a szemünk előtt tárult fel Magyarország egyik legrégebbi temploma. Ez a romjaiban is impozáns templom Borsod megye egyházi központja, az esperes székhelye, s mint ilyen, a kereszténység egyik első bástyája volt.

A borsodi megyeszékhely, a vár és az esperesi templom egyike azon kevés emléküinknek, amely az elmúlt ezer év minden viszontagsága ellenére Szent István kora óta fennmaradt. Létrejötté egyértelműen első királyunk államszervező munkájának köszönhető. Méltó és igazságos tehát, hogy a mi millenniumunkon éppen ezen a helyen állítsunk szobrot István királynak.

A szobrot egy mai országhatárainkon kívülre rekedt nagy múltú kis község szülötte (Tiszacsoma), Csirpák Viktória készítette. Maga ez a tény is jól példázza népünk sorsát. A huszadik századi önkény szétszakított ugyan bennünket, de múltunkat és összetartozás-tudatunkat nem tudta elvenni. A művész a szobor alatt elhelyezkedő domborművön nagy történeti hűséggel ábrázolja István király életét. A mű középpontjában egy nagy S áll, amely István király latinos névalakjának, Stephanus, a kezdőbetűje. Vágtató lovasok elevenítik fel bennünk mindazt a küzdelmet, amelyet István a külső és belső ellenséggel vívott országa megszilárdítása érdekében. Trónja mellett a világi és egyházi közigazgatás megszervezését szimbolizáló két alak, Szent Gellért püspök, és Csanád, az első ispánok egyike áll. De jelenetek sora utal István gazdag életművének egyéb vonatkozásaira, az első törvények megalkotására és az első magyar pénzek kibocsátására is.

A kompozíció további részén a mélyen és őszintén vallásos király templomot alapít feleségével, Gizellával. A dombormű alján pedig Istvánt, mint magánembert láthatjuk, aki belerokkant egyetlen fia és örököse, Imre herceg halálába.

Magát a szobrot az egyetlen hitelesnek tekinthető ábrázolás, a koronázási paláston látható portré alapján formálta meg a művész. Úgy vélem, az alkotónak sikerült megragadnia mindazt, ami István személyében napjainkban is időszerű, nekünk szól. Egy önmagával és másokkal szemben is szigorú szentet ábrázol, aki azonban előre tekint. Akit nem önös, egyéni, perc-érdekek vezéreltek, aki cselekedeteivel népe javát szolgálta. Aki példát mutat nekünk abban, hogyan lehet másokat elfogadva megőrizni önmagunkat.

E gondolatok jegyében adom át Önöknek államalapító szent királyunk szobrát. Őrizték és védelmezzék. Tekintsék ezeréves múltjuk szimbólumának.

Kívánom, hogy ez a hely, a borsodi földvár, amely először keltette fel a közösség érdeklődését múltja iránt, a továbbiakban legyen e közösség életének színtere, összetartó ereje.

Csirpák Viktória

Augusztus 20-tól hirdeti Csirpák Viktória alkotása a borsodi földváron Szent István király emlékét. Az Edelényben az államiség ezredik éve alkalmából rendezett programsorozat zárásaként tartott ünnepségen dr. Wolf Mária régész, a honfoglalás kori erődítményen folytatott ásatások vezetője avatta fel a faragott cserépfalvi talapzaton álló bronzszobrot. A talpazat felső részét a király életéből vett jeleneteket ábrázoló bronz dombormű teszi látványosabbá.

1967. február 26-án születtem Tiszacsomán (Beregszászi járás, Kárpátalja).

Szakmai tanulmányaimat Ungváron (1982-1986) és Ivano-Frankovszkban (1988-1993) végeztem. 1991-ben néhány szoborportrémmal részt vettem Budapesten egy „Beregszászi művészek” kiállításon. 1993-tól Tokajban élek.

1994. Tamás Mihály emléktáblák (bronz dombormű).

1995. Rákóczi Ferenc és Bethlen Gábor domborművek, Tokaj (bronz, andezit).

1996. Honfoglalási emlékmű, Tiszacsoma (fa).

1994-1999. a Tokaji F. Gimnázium és Szakközépiskola rajztanára voltam.

1999. G. Szkovoroda (ukrán költő) dombormű-emléktábla (bronz-gránit).

2000. Szt. István emlékmű, Kenézlő (mészkö).

2001. Szt. István emlékmű, Edelény (bronz, kő).

Emlékérmek, cégérek, magán megbízások.

Festek is, főleg portrékat, néha tájképet is. Van két igen nagy falfestményem a Tiszacsomai Középiskolában. 1986-87-ben „Művészetek” és „Az ember és természettudományok” című festményeim secco technikával készültek (9 m x 1,5 m; 15 m x 2 m-es méretben). Bár még szinte gyerek voltam, ma sem csinálnám jobban.

A művész maga így ír alkotásáról:

„A dombormű kompozíciójának alapját egy S iniciálé (Stephanus) alkotja, melyen felülről lefelé a következő képek jelennek meg. A felső mező középpontjában Szent István trónol a koronázási paláston lévő hímszék megfelelő pózban, amely az egyetlen ma hitelesnek számító István-kori ábrázolás (Gizella ajándéka). Trónusán a Szent Korona tűzománcának rajzolatai ismerhetők fel. A király balján a keresztény egyházat jelképező Asztrik, esetleg Szent Gellért püspök, jobbján pedig a hadsereget jelképező Ve(n)celin vagy Csanád áll, kikre stabil országát alapozta. I. István idejében kezdtek Magyarországon pénzt verni – ennek jelképe a bal oldali

érem. Az S betű törzsén vágató lovasok haladnak át, jelképezve a csatározásokat, melyekből Szent István hadai mindig győztesen kerültek ki. Ezeknek két fontosabb jelenetét emeli ki a bal oldali képsor: Gyula elfogatását és a lázadó Koppány kivégzését. Mindkét jelenet a Képes Krónika jeleneteire utal. A domborművön megjelenik továbbá az írnök, aki lejegyezi I. István király törvényeit és intelmeit, alatta pedig a kereszténység felvételének egyik jelenete. A kompozíció alsó harmadában immár az idősebb István jelenik meg Gizellával, amint templomot alapítanak. A Képes Krónika jelenetét ezúttal a palást és a korona díszítőmintái gazdagítják. A dombormű alján Imrét látjuk eltemetve, a két sarkát pedig a Szent István-szarkofág rozettadíszei fejezik be.”

Millenniumi zászlóátadások

Millenniumi zászlóátadás Tomoron

Nyelv, haza, nemzet—évezredek, évszázadok alkotása.

Helyünket Európában és hazai elhelyezkedésünket, nemzeti színünket, jellemző arcvonásainkat, szokásainkat, gondolkodásunkat évezredek alakították.

Ma visszatekintünk ezer esztendőre, s úgy érezzük, hogy az ősök, apáink vére csörgedez ereinkben. Ez az érzés meghatóvá, magasztossá, szentté teszi ezt a pillanatot.

Felvonulnak ma lelki szemeink előtt az ősök, a nagyok.

Látjuk Géza fejedelem alakját, aki jóllehet büszkén vállalta pogány múltját, de bölcsességgel belátta, hogy a fennmaradást, a jövőt népe számára a kereszténység felvételével biztosítja. Úgy gondolta, hogy ő elég gazdag ahhoz, hogy két istent szolgáljon.

Valójában kifelé okos diplomáciával, befelé erős kézzel készítette elő az államalapítást.

Térítő papokat kért Magyarországra. Ő maga is megkeresztelkedett. Fiát, Vajkot, azaz Istvánt keresztény nevelésben részesítette. Látjuk István alakját, aki ha kellett, erőszakkal is a kereszténység befogadására kényszerítette az ország egész népét.

Egyik törvénye: minden tíz falu építsen egy templomot és papját tartsa el.

Ő alkotta az első irodalmi művet is, fiához írott intelmeivel.

Belső ellenfeivel, a somogyi Koppánnyal és az erdélyi Gyulával fegyverrel számolt le.

Győzött a pogány gondolkodás felett a fejlettebb feudális gondolkodás, mely megteremtette a törzsi életforma helyett az egységes magyar államot.

Érdemei elismerését jelentette 1001-ben történt megkoronázása. Éppen így vonulnak el ma lelki szemeink előtt: Szent László, Könyves Kálmán, IV. Béla, meg a tatárjárás, majd látjuk a törökkel vívott harcunkat Mohácsnál 1526-ban, amikor is a 100.000 fős, Nagy Szulejmán által vezetett török haddal szemben II. Lajos csak 26.000 magyart tudott felsorakoztatni, s a magyar sereg ezzel a négyszeres túlerővel felvette a harcot, mivel nem volt már idő bevégni az erdélyi Szapolyai által vezetett hadat.

A magyar sereg élén Tomori Pál, kalocsai érsek állt. A török löflegek tüze szétszórta Tomori Pál seregét. A király menekülés közben a Csele patakban lelte halálát. A magyar sereg fele számos főrangú úrral és főpappal együtt odaveszett, köztük volt Tomori Pál is.

De ezzel megérkezünk településünkhöz. A legrégebb adatok e településről a XIII. századból valók. 1279-ben Kun László az itt lakó Tomori családot vitéz haditettei elismeréséül a várjobbágyságból nemesi rangra emeli, s neki adományozza ezt a községet.

A Tomori család több tagja katonai pályán tűnt ki vitézségével. Közöttük a legkiemelkedőbb volt Tomori Pál, aki mint kalocsai érsek, főpapi öltözetét viselte a mohácsi csatában is.

A Tomori családot rokoni szálak fűzik a Rákóczi családhoz, mivel Rákóczi Ferenc felesége Tomori Margit volt.

Néhány itt élő híres nemesi család nevét említem még: itt éltek a Lenkeyek, a Szathmári Királyok, itt élt Nagyváradai Fekete István, Gyandai Kormos István.

E település legjelentősebb épülete a templom, melyet a Tomori család építtetett.

A Rákóczi család 1559-ben felújította.

A Szathmári Király család 1700-ban a református egyháznak adta. Ezt emléktábla őrzi a templom belső falán.

Híresebb kúriák: a jelenlegi önkormányzati épület, mely a Braun család tulajdona volt, a sárga kastély, mely a Puky család birtoka volt, 1935-ben bontották le; a Szathmári Király család háza, melyhez a Téglássy család házasság révén jutott.

A templomnál maradvány — a népmonda szerint — Tomori Pált ebben a templomban keresztelték meg, és az e templom alatt lévő kriptában temették el.

A község lakossága köznemesekből és úrbéresekből állt. Ebben a községben nagyobb harcok nem voltak. Tűzvész, árvíz soha nem pusztította el teljesen.

Az 1800-as évek elején 12 földbirtokos család ment tönkre eladósodás miatt. Eladták birtokukat és elköltöztek e településről jobbágyaikkal együtt. Helyüket betelepült görög katolikus vallásúak foglalták el, akik később kisebb számban római katolikusok, nagyobb számban pedig református vallásúak lettek.

Házaik vályogból épültek, de előttük virágoskert volt.

A tomori férfiak viselete: csizma, testre szabott posztónadrág, egyszerű egyenes kabát és falusi kalap.

Az 1930-ban készült felmérés adatai szerint: emberemlékezet óta csak egy gyilkosság történt e faluban, ezt sem tomori követte el.

Öngyilkosság is egy esetben volt, amikor egy idegbeteg 16 éves fiú felakasztotta magát.

Súlyos testi sértés miatt egy ifjú kapott két és fél év börtönbüntetést, amiért egy lakodalom alkalmával, mint vőfély, a mulatság megzavaróját fokosával megsértette.

Lopásokat általában bevándorlók követtek el.

Istentiszteletekre rendszeresen járnak, részben megszokásból, részben vallási meggyőződésből. Érzésviláguk, világnézetük egészséges. Közügyek iránt érdeklődnek. Ami még fontosabb: soha nem hódoltak be az ország helyzetét alávalóan kihasználni akaró, izgató célzattal közéjük jövő agitátoroknak. A kommunista agitátorokat nem tűrték meg, megtörtént, hogy elpüfölték.

A II. világháborúban minden épkézláb ember részt vett. 18 hősi halottja és hat hadirokkantja volt Tomornak.

A II. világháborút követő összeomlásban a lakosság megőrizte higgadságát.

A nemzetről, államról, hazáról tisztán és emelkedetten gondolkodnak. E gondolkodás kialakulásában a helyi tanítónak és lelkipásztornak nagy szerepe volt, jóllehet nem e községből származtak, de ők voltak a nép szellemi vezetői, s a lakosság megbízott bennük.

A tomori paraszt mindenkor megadta a tiszteletet a felette állónak, nemcsak szemében, de háta mögött is, mindig odatette neve után, hogy pl. Téglássy nagyságos úr.

Mind-mind az eddig elmondottak arról tanúskodnak, hogy őseinkben erős történelmi érzék és kifejezett érdeklődés élt a múltja, öröksége, jussa iránt. Ennek köszönhető, hogy e nemzet, mely annyi háborút vívott, megmaradt.

Népvándorlás, honfoglalás, államalapítás, a középkori magyar állam felvirágzása és lehanyatlása, sokszor tehetetlen vergődése a török és Habsburg hatalom karmai között — mégis eljutott a polgárosodáshoz és hazánk modernizálásához.

Közben háborúk, forradalmak, mindennapi életünket formáló folyamatok, életmódváltozások, értékteremtő és értékromboló politikai és szellemi áramlatok, mind-mind nem a hátunk mögött, de talpunk alatt vannak. Mert a múlt alattunk van és nem mögöttünk. Mert a tegnapi épül fel a ma, és a mára a holnap, a jövő.

Ma megállunk s talán elcsodálkozunk: hogyan maradtunk fenn? Hogyan tudtunk alkalmazkodni a körülményekhez, hogyan tudtuk megőrizni egyéniségünket és önállóságunkat immár egy évezred óta, rokontalanul Európa e zaklatott régiójában?

Mi tartott meg minket a zivataros évszázadokban, s mi lesz az az erő, mely hitünk szerint megtart a jövő évezredben is?

Bizonynal Istennek terve van velünk. Nagy terve, s mi itt állunk, más-ként nem tehetünk, vállaljuk a küldetést, a megmérettetést, a tisztességet, a becsületet magunk, gyermekeink, unokáink nevében is.

Isten legyen nekünk segítségül!

Tomor, 2001. április 28.

Szilvai Attila
polgármester

Millenniumi zászlóátadás Damakon

Szeretettel köszöntöm településünkön megjelent kedves vendégeinket, Damak község lakosságát!

Nagy megtiszteltetés számomra, hogy Varga Mihály miniszter úrtól vehettem át a millenniumi zászlót.

A zászlóátadást Damak község önkormányzata nevében tisztelettel megköszönöm. A millenniumi zászló erőt, biztatást ad további munkánkhoz, remélem, hogy településünk minden polgárának hazaszeretetét is erősíti.

Ígérem, hogy a zászló eszméjéhez hűek maradunk, azt utódaink számára is megőrizzük.

Hölgyeim és Uraim, kedves vendégeink!

Ünneplésre gyűltünk össze, hogy megemlékezzünk hazánk államiságának és a kereszténység felvételének ezeréves évfordulójáról. Ebből az alkalomból a Magyar Köztársaság kormánya emlékHzászlót adományozott minden magyarországi településnek. Ma ebből az alkalomból ünnepelünk, mert mi magyarok otthon- és családszerető, történelmet tisztelő nép vagyunk. Sokszor el akarták venni a kedvünket, betapasztani szánkat és megtörni hitünket!

Mégsem lettünk földönfutók, nem vagyunk hazátlanok!

Tízmillióan vagyunk Európa szívében, és olyan szép nyelven beszélünk, hogy ezért megirigyelhetnek bennünket. Azt mondják, hogy minden nép nyelve tökéletes remekmű a maga nemében, de mégis magyarul lehet legszebben altagódalt énekelni gyermekeinknek, és magyarul lehet legszebben megszólítani az Istent. Arra nincs időnk, hogy végigjárjuk történelmünket, egyet azonban bátran kimondhatunk: Nehéz volt az út idáig!

Iránytű nélkül jöttünk, rengeteg buktató között, bízva józan eszünkben és őseinktől származó erőnkben.

A mi nemzetünk nem értett a kibúvók kereséséhez, és nem volt elég ravasz az idegen hatalmak befolyásának legyőzéséhez.

Idő kell ahhoz, hogy egy nép igazi nemzetté érlelődjön, és kemény sziklaként álljon a történelem viharában. A magyar múlt, kultúránk, társadalmi berendezkedésünk, jóakarató törekvéseink méltóvá tesznek bennünket arra, hogy felsorakozzunk a fejlett nemzetek közé. Hazánkat megtartva, idegen hatalmak befolyása nélkül.

Mit jelent a haza és a hazaszeretet?

A haza nyugalmat és biztonságot jelent.

A hazaszeretet — fizikai és lelki értelemben — ragaszkodást a helyhez, a tájhoz, ahol születünk, ahol megtanultunk beszélni, ahol emberre formált bennünket a múlt idő. Ahol gyermekeinket neveljük, éljük életünket, ahol életünk végén lezárjuk szemeinket!

Legyen igaz ez a két szó: „ittthon vagyunk”!

„Kedves falu a vágyam menedéke,

Hol őseimnek a pora pihen.

Itt ismerősöm minden ház, fa, utca,

De jó, de jó, hogy visszajöttem én.

Mint drága ékszer olyan vagy nekem,

Falum hol álmom, életem pihen.

A kedves múlt itt elbeszélget velem.”

Őszintén szeretném, hogy életünk formálásában, terveink megvalósításában községünkért továbbra is közösen munkálkodnánk. Mindenki a saját helyén, mindenki a legjobb tudása szerint.

Köszönöm a lakosságának az eddig nyújtott segítséget, remélem a jövőben is számíthatok rá.

A millenniumi zászló pedig váljon ezeréves történelmünk jelképévé, a teljes történelemmé!

Amiben benne vannak győzelmeink, áldozataink, megaláztatásaink és vereségeink így teljes az egész.

Ebből soha semmit nem lehet kihagyni, letagadni és megmászítani.

Ez a történelmünk! Amire legyünk büszkéek.

Köszönöm.

Világháborús emlékmű Damakon

Tisztelt Ünneplők!

Ezen a napon több olyan eseménynek lehetünk tanúi, ami ünneplésre ad okot, emeli településünk hírnevét, mert olyan közéleti személyiségek látogattak el településünkre, mely megtiszteltetés számunkra.

Engedjék meg, hogy néhány mondatban elmondjam az emlékmű-építés előzményeit, és megköszönjem azoknak a személyeknek, vállalatoknak anyagi és erkölcsi támogatását, akik segítséget nyújtottak a megépítéshez.

Damak község képviselőtestülete a 2000. évben elhatározta, hogy a településen eddig nem létező „hősi emlékművet” építtet, több évtizedes mulasztást pótolva. Elképzeléseink valóra váltak, és a mai napon átadjuk a település lakóinak azt a helyet, ahová már elhelyezhetik a kegyelet virágait, és utódaink megemlékezhetnek az életüket feláldozó hősökre.

Elsőként köszönetet mondok Soltész Barnabásnak, a NEPTUN-BAU RT. tulajdonosának, mert nagy összegű pénzbeli támogatást adott az emlékmű megépítéséhez. Ezenkívül szakembereivel elvégeztette az emlékmű márvánnyal való burkolását, ami — nyugodtan mondhatom — mester-munka!

Földesi István vállalkozónak, aki az emlékpark díszvilágítását társadalmi munkában készítette el.

Köszönetet mondok Vizoki Csaba tervezőnek, akinek tervei alapján készült el ez a csodálatos emlékmű.

Megköszönöm azoknak a szakembereknek, akik részt vettek az építésben, a településen élőknek, akik a közmunka-programon belül sokat dolgoztak itt és munkájukkal hozzájárultak az emlékhely elkészítéséhez.

Most pedig emlékezzünk hőseinkre.

„Hazádnak rendületlenül, légy híve óh Magyar,
Bölcsöd az, majdan sírod is, mely ápol s eltakar...”

Nemzetünk második imádságának kezdő sorai jutottak eszembe most, amikor a hősökre, a mi temetetlen halottainkra emlékezünk. Igen! Mert ők tényleg hősök voltak, hűek a hazához, mert a legdrágábbat, az életüket adták érte. Az ő tragédiájuk a mi fájdalomunk, az, hogy az sem adatott meg nekik, hogy magyar földben nyugodjanak, messze idegen földben ismeretlen helyen pihennek ők.

Az ő temetésükön nem volt gyászbeszéd, sírjaikon nem nyílnak a kegyelet virágai.

Nem nyílnak, mert egy hibás politikai nézet miatt ezeket a sírokat a földdel tették egyenlővé.

Olyanok voltak ők, mint sokan mások, fiatalok, életvidámak, szép terveket szőttek, de megvalósítani már nem tudták azokat! Lehet, hogy sokaknak az életét egy puskagolyó vagy gránátrepesz oltotta ki, mások talán a légerek embertelen körülményei között haltak meg. Nem tudjuk. Mint ahogy azt sem tudjuk, hogy utolsó óráikban mik gyötörték őket.

Hányszor és hányszor mondhatták: „segíts Istenem, hogy még egyszer megláthassam szüleimet, hitvesemet, gyermekeimet!”

Most már tudjuk, ezt nem élték meg.

Itt a községben a gyásznak, a várákozásnak könnyektől áztatott nehéz napjai, évei voltak. Imára kulcsolt kezű édesanyák várták fiaikat nap mint nap.

Síró özvegyek várták férjeiket, de nem jöttek, és sokan csak fényképről ismerték a szeretett édesapát. Nem lenne teljes a megemlékezés, ha csak a háborúban elesett hősökre emlékeznénk.

Emlékeznünk kell az elhurcoltakra, a koncentrációs táborokban embertelen körülmények között meghalt embertársainkra! Mindazokra, akik számunkra ismeretlenek, mindegy, hogy milyen nyelven beszéltek, mind egy, hogy mely nemzet fia, mert egy értelmetlen háborúban ők is hősök és áldozatok voltak.

Ma a templomunk harangja az elesettekért, az áldozatokért szól! A mi imáink is értük szólnak. Kérjük az Istent arra, hogy a jövőben mentse meg az országot, a nemzetet hasonló pusztulástól!

Koszorúik, virágok díszítik majd ma az emlékmű talapzatát, de ne csak a mai napon legyen ez ilyen szép, hanem a hétköznapi napokon is, főleg nemzeti ünnepeinken és a halottak napján hozzuk el virágainkat, mondjuk el imáinkat, gyűjtsünk gyertyát és emlékezzünk.

Emlékezzünk, még ha fájdalmas is, mert a holtakra emlékezni szent kötelesség!

Legyen ez az emlékmű a béke jelképe! Ne legyen többet háború, ne folyjon értelmetlenül vér, ne legyenek többet hadiözvegyek, hadiárvák, béke legyen magyar földön és az egész világon!

A költő szavaival köszönjük el tőlük:

„Emléketek oltárára virágokat hoztunk,
Virág közé koszorúba könnyeinket fontuk.”

Tisztelet és örök emlék a hősöknek.

Damak, 2001. június 10.

Baranyay Barnabás
polgármester

A Millenniumi emlékpark avatása Lakon

Tisztelt Ünneplők!

Ünnepre jöttünk. Millenniumi zászló átadására. Településünk azonban összekötötte ezen alkalmat nemcsak a faluzászló avatásával, de történelmi hagyományaihoz híven, millenniumi emlékpark avatásával is.

Millennium: A keresztény hit és időszámítás 2000. éve, a magyar nemzet, a keresztény magyar állam fennállása ezredik évi évfordulója. A magyar állam és a magyar nemzet Szent István látnoki személyisége, isteni gondviselésben bízó küldetéstudata és vasakarata révén vált alkalmassá arra a történelmi szerepre, amelyet ezer éven keresztül betöltött.

A keresztény hit felvétele és a keresztény állam kiépítése tette lehetővé, hogy a magyarság visszaverje a léteire törő támadásokat, hogy ne csak a győzelmeiben, de hódoltságok, megszállások, feldarabolások és diktátumok idején is megőrizze erkölcsi tartását, és túléljen öröknek hitt hódító hatalmakat.

Lak község népe újra meg újra talpra állt a történelem viharai során. Tartása, büszkesége átszűrte az akadályokon. Igaz, hű hazaszerető népe, kurucos tartása, vezetői mindig híven megünnepelték a nagy nemzeti ünnepeket, méltó helyszínt biztosítva.

Híresek voltak a környéken a laki március 15-ei ünnepélyek, a két világháború között.

Bazsó Bertalan, akkori, kiváló szónoki képességekkel megáldott falubelink rendezte ezeket és Balázs Ferenc költő, kántortanító.

1935-ben nagyszabású hősi emlékművet állítottak az első világháborúban elesett laki hősök emlékére, mellé országzászló került, mely a hősi emlékmű turuljával együtt, szinte egyedülállóan, a Kádár időszakban is helyén maradt. Felújított formában ma is áll.

Felújítására a rendszerváltást követően került sor, a munkát Lak község önkormányzata végeztette el, és emléket állíttatott a II. világháborús hősöknek is. A millennium évében új emlékhely, emlékkert létesült, pályázati támogatással.

Bízunk benne, segíti majd a most itt élők történelmi tudatának alakítását, ragaszkodását szülőhelyükhöz, népükhöz.

Lak ősi árpádkori kisenemesi település. A mai laki határban Lak mellett további egykori virágzó falvakat tart számon a szakirodalom: Tornaháza, Nyilas, Sasa, Ambrusháza, Dezsőháza.

A borsodi vár körül kisenemesi falvak sora alakult ki a XIII. század végére. Ezek az említetteken kívül a környéken Balajt, Sáp, Finke, Kazinc, Ládbesenyő, Hegymeg, Szakácsi.

A kisnemesi falvak lakói a megye nemzetiségének elszegényedett ágából, kisebb birtokú királyi nemesekből, de főként várjobbágyokból alakultak.

A kisnemesség a későbbi századokban is meghatározó.

Községünk új címeréhez is a nemesség hadnagyának a XIX. század eleji pecsétje szolgált alapul.

Lak első adatai 1222-ből valók, templomos hely volt. A temetődombon álló ősi templomát Szent Miklós tiszteletére építették. Jelentős pápai tizedet fizetett.

A XIV. századtól a XVII. századig főként peres iratokból, testamantumokból tudunk a faluról. Számos birtokosa van ezen időben a falunak.

A török portyázása miatt gyakori a népesség cserélődése, jelentős fejadót fizetnek azonban a füleki bégnek.

A XVI. század végi dézsmajegyzékekből pontosan ismerjük lakóit és dézsmájuk mértékét.

1580-ban a lakiakat is meghódította a reformáció. Első ismert prédikátoruk 1595-ből Hejcei Pál. Jelentős birtokosai már ezen időben a Rákócziak és a Réghy család. 1599-ben teljesen elpusztította a falut a tűzvész. 1639-ben iskolájába már lányok is jártak, ez időben ez ritkaság volt. A II. Rákóczi Ferenc-féle szabadságharcban részt vett a laki nemesség egy része is, 18 fegyveres, nemes birtokos család szülöttei.

Nemes birtokos családjai: a Baranyay, Bassó, Szathmáry, Király, Fekete, Vitárius, Ragály, Jóczik, Halász, Takács, később Zilahy, Nagy, Konyha, Szinay, Deli családok.

1780-ban Borsod vármegye katonai összeírásában Lakon 152 férfi szerepel, ebből nemes 43.

Az első magyar népszámlálás idején /1784–87-ben/ a faluban 126 lakóházat és 136 háztartást regisztráltak. A lakosság 658 fő.

Vallás szerint 458 református, 29 izraelita, a többi római katolikus.

1790-ben új kötemplom építésébe kezdenek, melyet 1795. november 15-én szenteltek fel. A torony 1800–1806 között épült hozzá. 1834. április 28-án 120 ház égett le, a templom megmenekült.

1856-ban új iskola épült, melyet 1893-ban bővíteni kellett. 1869-ben tanítói lakás, 1874-ben új paplak épült.

A két utóbbi ma is áll, bár romokban. A község lélekszáma 1869-ig egyre növekszik.

1900-tól fogyó tendencia érvényesült. A laki földek mindig eltartották a lakosságot, de keményen meg kellett dolgozni az életért. A XX. század elején az amerikai kivándorlás csökkentette a lakosságot. 1960-tól a megye erősen iparosodó térségei jelentettek elszívó hatást. A létszám csökke-

nése még drámaibb lenne, ha az itt élő cigány lakosság száma erősen nem gyarapodott volna. Ma a lakosság 53%-át teszi ki.

A település szellemi arculatát nagyban befolyásolta Kazay Géza református lelkész és felesége, akik 1890-től 1932-ig szolgáltak és Balázs Ferenc költő-tanító, aki még a II. világháború után is sokáig működött, valamint Győri József pap, költő, aki 1953-tól 1973-ig szolgált a laki gyülekezetet.

Lak község központi szerepet töltött be a környező öt település közül.

A rendszerváltás óta a többi községtől különváltan, önálló önkormányzatként működik.

Azóta a településen bevezetésre került a vezetékes ivóvíz, kábel TV-vel, telefonhálózattal van ellátva a község, a szilárd hulladék szállítása megoldott. Az önkormányzat a szociális földprogram keretében mezőgazdasági szolgáltatást végez.

Az itt élő emberek helyzetét azonban nem könnyíti, hogy a megye egyik leghátrányosabb helyzetű települése.

A nagyfokú gazdasági leépülés, az ezzel járó munkanélküliség, a helyi társadalom fejletlensége és strukturátlansága, a hátrányos helyzetű társadalmi rétegek arányának növekedése folyamatosan újratermeli a gazdasági, társadalmi, kulturális hátrányokat.

Térségünk lassan halódik. Itt-ott beteg színével, gazos legelőivel, műveletlen földjei sárgállanak. A fonóházak, dohánycsomózók, kukoricafosztások vidám dalait, gazdag hagyományait elfújta a szél. Rákóczi Ferenc egykori földjén már csak a múlt árnyéka kísért, de bízom, hogy szellemük még itt él.

E szellemet nemcsak megőrizni, hanem újraéleszteni is kötelességünk.

Végezetül megköszönöm támogatásukat, segítségüket, hogy e milleniumi emlékpark elkészülhetett.

Kérem településünk lakóit, védjék, őrizzék, legyen e park, ezen emlék a bizodalunk, a jobb jövőbe vetett hitünk jelképe is, vele együtt nőjünk, szépüljünk.

Lak, 2001. augusztus 11.

Berzeviczi Zsolt
polgármester

Millenniumi zászlóátadások a Bódva mentén 2000–2001

Település	Zászlóátadás helye	Időpont	Zászlóátadó
Abod	Abod	2000.09.09.	Kávássy Sándor politikai államtitkár
Aggtelek	Aggtelek	2000.07.23.	Matolcsy György miniszter
Balajt	Abod	2000.09.09.	Kávássy Sándor politikai államtitkár
Becskeháza	Becskeháza	2001.05.20.	Szilágyiné dr. Szemkeő Judit politikai államtitkár
Bódvalenke	folyamatban		
Bódvarákó	Bódvaszilas	2001.08.19.	Gál András Levente közigazgatási államtitkár
Bódvaszilas	Bódvaszilas	2001.08.19.	Gál András Levente közigazgatási államtitkár
Boldva	Boldva	2001.08.18.	Orosz Gábor MKH vezető
Borsodszirák	Borsodszirák	2001.08.11.	Ecsedy István helyettes államtitkár
Damak	Damak	2001.06.10.	Varga Mihály miniszter
Debréte	Szendrő	2001.07.01.	Mádl Ferenc köztársasági elnök
Edelény	Edelény	2000.06.04.	Orbán Viktor miniszterelnök
Égerszög	Égerszög	2000.07.15.	Orosz Gábor MKH vezető
Galvács	Galvács	2001.07.01.	Mádl Ferenc köztársasági elnök
Hangács	Hangács	2000.09.17.	Eiselt György helyettes államtitkár
Hegymeg	Tomor	2001.04.28.	Stumpf István miniszter
Hídvégárdó	Hídvégárdó	2001.06.02.	Fónagy János miniszter
Irota	Irota	2001.08.10.	Hende Csaba politikai államtitkár
Jósvafő	Jósvafő	2000.07.23.	Matolcsy György miniszter
Komjátí	Komjátí	2001.06.09.	Lakner Zoltán helyettes államtitkár
Ládbesenyő	Abod	2000.09.09.	Kávássy Sándor politikai államtitkár

Település	Zászlóátadás helye	Időpont	Zászlóátadó
Lak	Lak	2001.08.11.	Bakondi György az Országos Katasztrófa- védelmi Főigazgatóság főigazgatója
Martonyi	Martonyi	2000.10.20.	Martonyi János miniszter
Meszes	Martonyi	2000.10.20.	Martonyi János miniszter
Nyomár	Nyomár	2000.09.17.	Eiselt György helyettes államtitkár
Perkupa	Perkupa	2001.08.04.	Mikola István miniszter
Rakaca	Szendrő	2001.07.01.	Mádl Ferenc köztársasági elnök
Rakacaszend	Szendrő	2001.07.01.	Mádl Ferenc köztársasági elnök
Szakácsi	Irota	2001.08.10.	Hende Csaba politikai államtitkár
Szalonna	Martonyi	2000.10.20.	Martonyi János miniszter
Szendrő	Szendrő	2001.07.01.	Mádl Ferenc köztársasági elnök
Szendrőlád	Szendrőlád	2001.06.02.	Szilágyiné dr. Szemkeó Judit politikai államtitkár
Szin	Szin	2001.06.10.	Varga Mihály miniszter
Szinpetri	Szin	2001.06.10.	Varga Mihály miniszter
Szögliget	Szögliget	2000.10.21.	Torgyán József miniszter
Szőlősardó	Szőlősardó	2000.07.08.	Óry Csaba politikai államtitkár
Szuhogy	Szuhogy	2000.08.20.	Kara Pál helyettes államtitkár
Teresztenye	folyamatban		
Tomor	Tomor	2001.04.28.	Stumpf István miniszter
Tornabarakony	Tornabarakony	2001.08.19.	Gál András Levente közigazgatási államtitkár
Tornakápolna	Szin	2001.06.10.	Varga Mihály miniszter
Tornanádaska	Komjádi	2001.06.09.	Lakner Zoltán helyettes államtitkár
Tornaszentandrás	Komjádi	2001.06.09.	Lakner Zoltán helyettes államtitkár
Tornaszentjakab	Tornaszentjakab	2001.05.20.	Szilágyiné dr. Szemkeó Judit politikai államtitkár
Varbóc	Perkupa	2001.08.04.	Mikola István miniszter
Viszló	Szendrő	2001.07.01.	Mádl Ferenc köztársasági elnök
Ziliz	Ziliz	2000.09.17.	Eiselt György helyettes államtitkár